Ч. 7 (12.663). Львів, неділя 11. січня 1931.

Pocztowa opłata zaniszona ryczałtem. Рік LII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10. II. пов.

Конто почт. щадн. 143.322.

Адреса для телеграм: „Діло". Львів.

Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.

Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 30·00 „
Річно 60·00 „

ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар. Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Польща в 1930 році.

Мало яка держава у світі може похвалитися, що 1930 рік був для неї щасливим роком. Але теж мало яка держава у світі може дорівняти Польщі неґативним білянсом того поганого року. Правда, деякі орґани польської преси в оглядах минулорічного польського життя впевняють, що прийшла в отому році внутрішня консолідація власного громадянства, що побідила державнобудуюча ідея, що зліквідовано ворожі затії внутрі держави та зміцнено її авторитет назовні, що переборено найважчі часи господарської кризи й започатковано рішучу її ліквідацію, що — одним словом — нема такої ділянки життя, в якій не послідувала би в Польщі поважна зміна на краще. Але ці запевнення не звучать переконуючо: бо в них брак щирости, брак віри у власні арґументи.

Ніде правди діти: бідним на політичні випадки 1930-ий рік у Польщі не був. Три зміни кабінету, розпуск парляменту й нові вибори, внутрішня боротьба за владу з такими проявами, як краківський конґрес з одного боку та Берестя з другого, та такі небуденні події, як ті, що мали місце літом і осінню мин. року у Східній Галичині — це важкий мішок випадків, тим важчий, що й зміни кабінету й парляментарні перипетії та нові вибори відбувалися серед таких обставин і приймали такі форми, які надзвичайно збільшали політичне значіння тих звичайних в інших парляментарних державах актів. У трьох напрямках внутрішньо-політичне життя Польщі зазнало в минулому році небувалого досіль загострення: 1) боротьба за владу і за державний устрій поміж ріжними ґрупами польського громадянства довела до поділу його на два табори, між якими спалено вже всі мости якихнебудь можливостей порозуміння, наслідком чого гаслами боротьби стало взаємне винищування; 2) національній проблемі надано таку гостроту, що її розголос переступив державні кордони й уперше в таких розмірах і формах зацікавив світову пресу, відбився об чужинецькі законодатні палати й докотився до порогів Ліґи Націй; 3) господарська кріза звела до мінімума число недавніх ще — урядових — оптимістів, виказуючи цифрами нестримний поступ павперизації найширших верств населення, подорожіння гроша, зріст безробіття, упадок хліборобської культури, застій у промислі й торгівлі; 4) на закордонно-політичному ґрунті не тільки німецькі атаки проти Польщі дійшли в мин. році до небувалої натуги, але взагалі щораз виразніший поділ Европи на „ревізіоністичний" і „стабілізаційний" табори скомплікували міжнародне положення Польщі.

Пригляньмося дещо ближче тим справам, в їх черговому порядку.

ВНУТРІШНЬО-ПОЛІТИЧНІ ПОДІЇ.

Володів на початку 1930 року уряд проф. Бартеля, іменований 30. грудня 1929 року. Але жив той кабінет недовго: помер на первородний гріх, яким була в тому кабінеті особа полк. Пристора, „червона плахта" для ППС. 14. березня сойм заявив Присторові недовіря, а що проф. Бартель всолідаризувався з ним, упав цілий кабінет. Після повних двох тижнів „творення" нового кабінету пп. Шиманським і Яном Пілсудським (славні конференції Шиманського увіковічнювані фотографом) — 29. III. премєром став полк. Славек, покликуючи до уряду і полк. Пристора і мін. Цара і ґен. Складковського, — всіх, проти яких були вже внески недовіря у соймі. В той самий день зачинено соймову сесію. У відповідь, польські опозиційні клюби центру й лівиці створили 7. IV. бльок „Центроліву". 9. V. цей бльок зголосив до президента внесок на скликання надзвичайної сесії сойму: вволяючи волю конституції, президент справді скликав сесію на день 23. V., але напередодні її відкриття — відложив її на 30 днів, а в 29-му дні, 21. VI., цілком зачинив. „Центролів" зареаґував великим прилюдним конґресом 5ти польських партій у Кракові, де прийнято резолюції, звернені вже безпосередньо проти осіб президента республики Мосціцького й маршала Пілсудського (29. VI.). Премієр Славек відразу заповів репресії проти ініціяторів конґресу, але приноровлено їх аж після розвязання сойму.

25. VIII. несподівано уступив полк. Славек і на чолі нового уряду станув знову марш. Пілсудський. 30. VIII. розвязано сойм і сенат, а 10. IX. арештовано кільканапятьох найчільніших діячів „Центроліву"; одночасно арештовано 5-ох б. українських послів. Ці арешти продовжувались дальше протягом цілих виборів. Більшість арештованих вивезено до військової вязниці у Берестi Литовському, де пристосовано до вязнів спеціяльний режім; між ними найшлися б. трикратний премієр і кавалер „Білого Орла" Вітос, б. віцепремієр Корфанти, б. мін. Керпік, лідери ППС Барліцький, Ліберман і багато інших. Арештовано й на рік вязниці засуджено бувшого 10-тилітнього каторжанина Квапінського, на пів року визначну діячку б. пос. Космовську; одночасно заборонено пляновані масові віча й демонстрації опозиції. 16. XI. відбулися вибори: їх перебіг ще у свіжій памяті читачів. У вислідi вийшло 249 послів ББ. до сойму (на всіх 444) і 76 до сенату (на 111). Виконавши свою місію: відповідного переведення виборів, — 4. XII уступив кабінет марш. Пілсудського й до влади прийшов знову полк. Славек, впроваджуючи до нового кабінету одного маршала, трьох ґенералів і пятьох полковників. 9. XII. відкрито новий сойм. Відбулися всього три пленарні засідання і вони зразу виявили безоглядність нового „режіму більшости". Першим ділом ББ ухвалив собі зміну реґуляміну для остаточного спутання свободи рухів опозиції взагалі й непольським клюбам зокрема. Але зараз таки показалося, що майоризація не зовсім вбиває справу: вправді відкинено неґайність ендецького внеску в справі Берестя, а проте ця справа набрала такого розголосу, що усунула в тінь усі інші — і конституцію і господарські і закордонно-політичні клопоти — та закінчила під „берестейським знаком" 1930. і розпочала 1931. рік.

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ.

Попередній сойм розвязано не довівши у ньому до ніякого злагіднення міжнаціональних взаємин, а навпаки — загостривши їх через неґативне відношення до найбільш річевих внесків у всіх найболючіших справах націон. культури й господарства непольських народів. Нові вибори поведено під прапором боротьби з усіми політично-незалежними непольськими таборами й піддтримування лише тих, які пішли під фірмою ББ. На терені трьох східно-галицьких воєвідств вибори получено з масовими літніми підпалами та акцією т. зв. пацифікації. Історія тих подій надто відома, щоби її пригадувати у деталях, чого, врештою українська преса не мала й не має змоги зробити у цілій повноті.

30. жовтня арештовано голову УНДО д-ра Дмитра Левицького й головного секретаря д-ра Любомира Макарушку. В кількох чергових днях виарештовано решту президії УНДОбєднання. Разом найшлося у вязниці 21. б. українських послів і 3-ох б. сенаторів та цілий персонал секретаріяту Українського Клюбу у Варшаві; запечатано домівку Народньої Канцелярії у Львові. На провінції зачинено три українські гімназії: у Рогатині, Тернополі й Дрогобичі та відібрано право прилюдности гімназії в Яворові. Серед таких культурних і політичних обставин йшли у нас вибори, які проте для українців скінчилися перемогою, бо дали таки 20 мандатів до сойму і 4 до сенату. Зате білоруси не дістали змоги перевести ні одного посла й сенатора (не рахуючи одного мандату, позисканого українськими силами), німецьку парляментарну репрезентацію зведено з 21 послів до 5, жидівську з 13 до 7, причому жиди не мають у новому польському парляменті ні одного сенатора.

Український внесок на покарання справників т. зв. пацифікації, зголошений у сенаті на 84-ох сторінках друку та скарги до Ліґи Націй; 2 німецькі скарги до Ліґи Націй на події на Шлеську підчас виборів; загострення польсько-жидівських відносин наслідком урядового фаворизування Левінів і Єґерів, та проголошення „неіствуючою" білоруську проблему з огляду на брак її фізичних представників у польських законодатних палатах — це найяскравіші зовнішні познаки того стану, який запанував у національних відносинах у Польщі. Покищо все ще перебувають чи то у вязниці чи під слідством провідники українського народу та скорчився культурний і господарський стан посідання. Це торкається теж майже всіх непольських народів у Польщі: під цим знаком вступають вони й у новий 1931 рік.

ГОСПОДАРСЬКЕ ПОЛОЖЕННЯ.

Жміnка цифер: Число векслевих протестів осягне в цілому 1930 році мабуть 5½ міліонів штук, вартости 1 міліярда 350 міліонів золотих. Протягом десяти місяців оголошено в Польщі 684 банкроцтв супроти 516 в цілому 1929 році й 298 у 1929. Число безробітних дійшло до чверть міліона, рахуючи лише реєстрованих в урядових бюрах та отримуючих з того титулу допомоги. Пануюча в 1930 році в Польщі господарська кріза, на яку у величезній мірі впливав брак внутрішньо-політичної консолідації і непевність завтрішнього дня, довів у другій половині вересня до раптовної звишки долара, переступаючи в перших днях жовтня у приватних оборотах 9 зол. Правда, інтервенція Банку Польського спричинила поворот курсу чужих високовартних валют до давньої норми, а проте кріза в усіх буквально ділянках господарського життя шаліє далі. Вишрубований бюджет до попередньої висоти 3-ох міліярдів перечить заповідям ощадностей у державній господарці. Одночасно відсутність усяких проектів реформи податків впливає на втримання давньої фіскальної системи. В мин. році Польща знову не отримала ні одної закордонної позички й припинився майже зовсім доплив чужинецьких капіталів для приватних підприємств.

Щодо міжнародніх торговельних звязків, то заключений 6. III. 1930 року торговельний договір з Німеччиною не був ратифікований і не ввійшов в життя. Навпаки: після підвишки аґрарних мит у Німеччині в квітні мин. року, яка викликала офіціяльний протест Польщі, економічні взаємини між цими двома сусідами ще погіршилися. Рахуючись з цим фактом, польський уряд шукав полекші для хліборобської скрути у господарській конвенції аґрарних держав середньої і південної Европи. 28. VIII. відбулася така міжнародня аґрарна конференція у Варшаві, однак її практичні вислідв — бодай до цього часу — ніякі, а політичні — знову неґативні, бо знову підкреслили німецько-польський антаґонізм.

Зубожіння населення, з окрема нужда села, отже зменшення покупної сили людности й села зменшення варстатів працi; зменшення платности податника; подорожіння і збільшення числа безробітних; подорожіння гроша й зріст кредитового визиску; упадок ініціятивности, загальна апатія, обмеження у щоденних цивілізаційних вимогах людини, зріст огірчення — ось загальні явища економічної крізи в Польщі в 1930 році.

ЗАКОРДОННІ КЛОПОТИ.

Міжнародне положення Польщі стоїть безумовно під знаком зростаючого конфлікту з Німеччиною з одного боку та вічно неполаго-

дженого конфлікту з Литвою в другого. Німецько-радянський союз, опертий на договорах в Рапалльо (17. IV. 1922) і Берліні (24. IV. 1926) надає тому конфліктові особливої гостроти, з другогож боку німецько-французьке наближення і заходи біля відірвання Німеччини від союзу з СРСР та позискання її для протирадянського бльоку — ще дужче комплікують ситуацію.

У минулому році німці розпочали — масковану дотепер — отверту атаку на західні кордони Польщі, конкретно — на Поморя, а навіть Горішній Шлеськ. Ця атака висловлюється в орґанізованій, надзвичайно послідовній і систематичній пресовій кампанії (однаково в німецькій пресі, що й чужинецькій) та в акції політиків, економістів і дипльоматів. Виступ мін. Тревірануса в половині серпня підчас передвиборчої кампанії довів до офіціяльного спротиву польського міністра закордонних справ і до протинімецьких демонстрацій у Варшаві та маніфестацій ненарушности кордонів у ріжних містах Польщі. Німецько-польський конфлікт загострили кріваві погранічні інциденти. Однак справді поважного характеру він набрав після парляментарних виборів у Німеччині (14. IX. 1930), які дали величезну побіду скрайньо-правій національно-соціялістичній партії Адольфа Гітлера, якої засадничим гаслом є ревізія мирових договорів, конкретно: скинення матеріяльних тягарів (репараційні зобовязання), зворот деяких територій (Поморя, кольоній), скасування заборони зєдинитися з Австрією („Аншлюс"), розоброєння побідних і заприязнених з ними держав або озброєння Німеччини та анулювання засади, що Німеччина є єдиним винуватцем останньої світової війни. Активізація закордонної політики Німеччини з протипольським вістрям довели у Франції до атак проти примирюючої льокарнської політики Бріяна; однак упадок правого уряду Тардіє засвідчив таки більшу силу пацифістичних і поміркованих настроїв у французькій прилюдній опінії та викликав величезне занепокоєння у польській пресі. Подорож б. президента райхсбанку Шахта по Зединених Державах мала на меті вплинути на американський фінансово-політичний світ і американську прилюдну опінію у прихильному дусі для німецьких вимог ревізії пляну Юнга, при чому відомо ще з голосного меморіялу Шахта на паризькій конференції фахівців-економістів (18. IV. 1929), що він завсіди вяже погане господарське положення Німеччини й неможливість виконання репараційних зобовязань з її територіяльними втратами. Паралельно заповіла наступ офіціяльна німецька політика: мін. Курціюс зрікся проводу на найближчій сесії Ради Ліґи Націй 19. ц. м., щоби мати більшу свободу рухів при обмірковуванні скарг німецької меншини з Горішнього Шлеська.

До контрактів польської закордонної політики слід зарахувати триденну візиту у Варшаві (9. VI. 1930) італійського міністра закорд. справ Ґрандія; однак про вислід його політичних розмов не видано жадного комунікату, а пізніші войовничі промови Мусолінія та опінія світової преси виразно ставлять Італію по стороні — хай і не сформованого ще і невикристалізованого — ревізіоністичного бльоку держав. До закордонно-політичних посунень Польщі належить теж подорож маршала Пілсудського за кордон: по всій імовірності ця подорож не обмежиться до відпочинкового побуту на Мадейрі, лише буде використана для переведення низки політичних розмов, яких темою буде не тільки німецька ревізіоністична кампанія, але й цілий Схід Европи. Внутрішня боротьба у польському громадянстві та національна політика влади, які сьогодні замкнені у двох словах: Берестя і „пацифікація" — є безумовно великим утрудненням для польської закордонної політики. Вона теж находиться на переломі між 1930 і 1931 роком виразно в позиції оборонній, а наступають її противники.

ВИСНОВКИ.

Найважнішим моментом з цілого політичного життя Польщі в 1930 року є факт, що її влада перейшла в цілості в руки гурту військових людей, які орґанізацію свого політичного табору оперли на принципах послуху й дисципліни, не оглядаються на співпрацю з ніякими іншими польськими громадянсько-політичними чинниками та є безоглядні у методах правління. В мілітаризації центральних державних інституцій ці люди не зацукалися перед введенням військових осіб на провідні становища навіть до міністерств торгу й промислу, публичних робіт та закордонних справ. Тактика „спленділ айзолейшен" клюбу ББ у соймі і сенаті й сліпої майоризації всієї решти парляменту зводить фактично на нівець парляментарний устрій. З хвилиною, коли всі три установи влади: зверхницька (президент), виконавча (уряд) і законодатна (сойм) стали однородно-санаційними, а опозицію позбавлено її характеру — заіснував устрій, відомий в історії під назвою диктатури військової оліґархії.

До характеристичних явищ політичного життя Польщі в 1930 році належить безумовний моральний та орґанізаційний занепад польського демократичного табору, який показався у низці поважних моментів боротьби ідеольоґічно та орґанізаційно кволим, інертним та апатичним. У цілій повноті виявився брак індивідуальностей. Ані демократичні верхи ані низи не дозріли до виграння „розрахунку" з противником, який виховав кадр ризикантів у культі сили та гасла „всі засоби добрі для здобуття ціли"...

Серед таких умовин важко ставити прогнози на 1931 рік. І внутрішня і міжнародня ситуація Польщі кажуть, що справді — як висловився один із державних мужів Европи — може статися у цьому році дуже багато або нішо. В одному і другому випадку перспективи не дуже втішні.

І. Кедрин.

Льокайство.

Варшава, 2. січня 1931.

Дня 21. листопада м. р. в митрополитальній церкві у Варшаві відправив митрополит Денис „благодарственний" молебен з приводу „світлої" виборчої перемоги ББ. На молебні були присутні волинські представники від ББ — п. Певний і К-о. Такі-ж самі молебні з наказу митрополита відправлено по всіх варшавських прав. церквах.

Цей молебен мав задемонструвати, що варшавська митрополія вже узгіднила свою політичну лінію з клюбом ББ. В звязку з тим „Українська Нива", що тепер стала офіціозом „української" ґрупи з ББ, вже припинила свою брукову полеміку з митрополитом Денисом, прот. Борецьким та іншими русифікаторами, а в редакційній статті в ч. 50 зазначила в програмі своєї праці щодо церковних справ лише скликання „правдивого собору православної церкви в Польщі". Треба тепер думати, що правдивим собором має бути той, що відповідає бажанням митрополита й урядових чинників...

Про той „благодарственний" молебен митрополія не постидалася подати в ч. 48 свого органу „Воскресное Чтеніе". Це перший випадок такого молебня в історії православної церкви в Польщі.

Українські мистці в Парижі в 1930 р.

Українські мистці в Парижі, яких є тепер біля 20-ти брали в 1930 р. участь у таких виставках: у „Сальоні Незалежних": Глущенко, Зарицька, Омельченко, Перебийніс. У „Сальоні Тюїльрі": Гриценко, Левицька, Литвиненко (різьбар), Перебийніс. У „Сальоні Осіннім": Бабій, Глущенко, Гриценко, Кричевський.

В ґалерії „Жак" у ґрупі виставляв Борачок. Індивідуальну виставку в ґалерії „Кассель" мав Кл. Редько. Йогож монографія вийшла цього року у видавн. „Арс" зі вступом відомого критика А. Сальмона.

Одна з кращих париських ґалерій, „Лятеліє Франсе" звернула в останніх часах спеціяльну увагу на молодих українських мистців, улаштувавши виставку Кричевського, Перебийноса й Хмелюка. У тій-же ґалерії другим наворотом у ґрупі франц. мистців виставляв Глущенко і Перебийніс. На 5. січня 1931 запрошений до нової ґрупи Св. Гординський і Кричевський.

Ґалерія ця має твори найкращих сучасних французьких і італійських мистців (Фаворі, Фріш, Утрілльо, Модільяні, Северіні).

Цілий ряд укр. мистців готується до найближчої виставки „Незалежних" на 1931 рік.

Евген Деслав, молодий український режісер якого фільми: „Марш машин", „Електричні ночі", „Монпарнас" і „Робот" здобули вже йому імя на Заході, а також і в Америці й Японії скінчив цими днями ставити для Парамавнту свою першу звукову фільму *„Світ у параді*. Премієра цієї фільми йде з новим роком у великій салі Парамавнту на Великих Бульварах.

Про саму фільму будемо мати нагоду ще написати.

С. Г.

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА" З ДНЯ 11. СІЧНЯ 1931.

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ.

Схвильовані хвилини.

Поезії прозою.

Нема глибшої насолоди...

Нема глибшої насолоди, як думати над примхою долі, що дає нам вибрати друга та кохання від одного погляду!

Згадай: це була зустріч як усі інші. Я не вірив у Твою студінь, але все тепло, яке міг найти у власних вигорілих словах і очах розбавленої сусідки — я передавав їй, не Тобі...

Нема глибшої насолоди, як боронитися перед жіночою студінню, що скриває горюче серце і перед власним теплом, що не відчуває її...

Згадай: ми не мали для себе навіть дружнього погляду. Ми не вірили, що можемо найти в собі більш як те, що найшли в нас усі інші: надто багато зневіри, щоби йти за голосом почувань, занадто багато гордощів, щоби виявити своє почування словом або порухом...

Вибрати друга та кохання від одного погляду?!

Я шукав другів, коли кохання передавало мені чашу з мелодитним на дні полином, — я шукав кохання, коли други притуливши уста до чаші з любовним питвом забували за мене...

І нині можеш мені не вірити, що нема глибшої насолоди, як вірити, що наша зустріч не була як усі інші...

Книжки.

Зачини книжку, моя мала.

Вона не має в собі більше мудрости ні чуття, як Ти у хвилині безділля, коли даєш волю своїм дівочим бажанням...

Ходім навперейми схвильованою вулицею.

І я також шукав нині в книжках нових вражінь і нових ідей. Лякався, що коли промовлю до Тебе, запримітиш, що я такий самий, як підчас останньої зустрічі...

Книжки мовчали.

Це Твоя вина. Від коли я доглянув у Твоїй душі кілька таємних сторінок, герої всіх книжок не приваблюють мене...

Не дивуйся, що зачиняю найкращі книжки, коли можу відчинити двері до Тебе...

Коли Тебе нема, йду навперейми схвильованою вулицею і думаю, що все це — вина книжок. Ти находиш у них щораз нові вражіння та ідеї і не чуєш серед них голосу моїх затривожених, збентежених бажань...

Та навіщо мені книжок, їх вражінь та ідей, коли можу слухати Тебе?

Дружба.

Віриш у дружбу? Скажи-ж: з якого кохання починається вона?

Можна кохати очима — навіть самі очі. Устами — уста. Та перший доторк рук, що лякаються свого тремтіння?

Вірю у дружбу. Та не скажу Тобі, скільки другів зрадив я з менту, коли відкрив, що кохаю інакше.

Вірю в кохання. Чи можу сказати Тобі скільки другів відкрив я, завдяки ньому — завдяки Тобі?

Можна кохати саму дружбу і вірити, що вона вартніша та тривкіша, ніж ті дорогі, живі особи від яких пяніємо на саму думку, що вони „наші..."

Можна і треба топтати пянкі пориви для другів, що не знали їх.

Та навіщо, скажи навіщо плекати в собі горлість, силу волі та вірність усім найкращим почуванням, коли ми не всилі жертвувати ними для одного пянкого пориву?

Скажеш: „на те, щоби пройти життя гордо та вірно..."

Віриш у дружбу? Скажи-ж: ціною якої гордости та вірности можна кохати Тебе?

—o—

Під ювилей „Рідної Школи“.

В осені 1931 р. минає „Рідній Школі“ пятьдесятка. В такому віці починає звичайно сивіти волос у людини. Тай „Рідна Школа“ посивіла, не так зі старости, як від безупинної журби й злиднів, моральних і матеріяльних.

Ті незавидні переживання „Рідної Школи“ будуть оповіджені основно в Історії тов-риства, зладженій на основі протоколів і документів. Та є в її історії такі події, які не є записані в ніякім протоколі і яких тому ніякий історик не відгребає, а які прецінь є дуже характеристичні для зрозуміння даного часу й осіб.

Такі цікаві моменти хочу я сьогодні подати з памяти, щоби не пропали для нащадків.

І так передусім нашим читачам буде цікаво довідатись, серед яких обставин прийшло на світ „Руске Товариство Педагогічне“ 1884 року.

Як тільки тодішня українська преса принесла звістку про намір основання „руського“ товариства педагогічного, львівська польська преса вчинила крик, повний обурення, ба й здивовання. Чи це можливо, щоби той малий гурток львівських руських професорів і учителів „посмів“ заснувати своє окреме національне товариство? Адже нема **національних** педагогій, а є тільки одна педагогія, загальна, всесвітна. Могли досі гуртуватися русини-учителі для спільної педагогічної праці в польськім товаристві педагогічнім разом з Жигмонтом Савчинським і Болеславом Барановським, то чому тепер забаглося їм стати сепаратистами? А вже в дива не могло їм зійти, що між основниками майбутнього товариства знайшлося доволі багато імен, дуже льояльних австрійських урядовців, так званих інкамерованих русинів.

Супроти такого грізного наступу на людей, що задумали оснувати рідне педагогічне товариство не зливує нас льояльна заява першого виділу, що товариство поклало собі мету, „помагати шкільній владі в її змаганнях до осягнення найкращих успіхів на полі шкільництва“.

В початках нагадувало молоде товариство не дитинку в пеленках, але бездомну сирітку: засідання виділу відбувалися дуже рідко або в льокалі якогось товариства або в канцелярії директора академічної гімназії. Грошевих вплинів за цілий рік бувало до кількасот австрійських гульденів. В 15 літ після основання товариства, тодішній касієр, вислужений директор Олександер Борковський, здаючи звіт зі своєї цілорічної діяльности, заявив, що при всіх пильних заходах удалося зібрати 700 гульденів.

Але розмах у виділі вже був і то особливо в видавничій справі, завдяки кредитові в друкарні Наукового Т-ва ім. Шевченка. Та як довги в друкарні дійшли до кольосальної на той час для Р. Т. Пед. висоти 3000—4000 гульденів, довелось видавництва спинити. У тій безвихідній скруті прийшов тоді з поміччю Кость Паньківський, даруючи Р. Т. П-ому всі книжочки своєї „Дрібної Бібліотеки“, які Н. Т. ім. Ш-а перебрало на власність, щоби покрити довг Р. Т. П-ого. В тих часах була та трансакція для товариства великим добродійством, тож і годиться сьогодні згадати, великого громадянина бл. п. Костя Паньківського.

Характеристичною рисою діяльности бідної „Рідної Школи“ є те, що не вважаючи на тяжкі злидні, їй майже ніколи не бракувало розмаху. Коли в 1906 р. рішив виділ взятися до будови великої бурси у Львові при вул. Потоцького ч. 96, то багато наших земляків вважало той почин божевіллям. З записів пок. кардинала Сильвестра Сембратовича могло товариство дістати на ту ціль всього 34.000 корон, а тимчасом кошторис, зладжений професором Ів. Левинським доходив понад 350.000!

Одначе без огляду на тяжкі фінансові перепони, будова до двох літ станула й 250 бурсаків дістало новий власний будинок. Згаданий будинок завдячує товариство тільки завдяки своєму патріотичному громадянству цілого краю, яке в часі будови зложило на нього 147.000 корон, суму на той час дуже велику.

Зродилося питання, звідки бідні русини мають гроші на будову такої „палати“ у Львові для своїх бурсаків. І от в австрійськім парляменті відізвався голос одного польського посла, що русини поставили у Львові велику бурсу за пруські марки. Саме тоді видало було товариство окремою брошурою докладний виказ всіх жертв на будову бурси. Одну таку брошуру з грубим написом по польськи червоними буквами „Пруске марки“ вислано згаданому послові (імені його на жаль, не пригадую собі), а другу президентові польського парляментарного Кола. Закиди втихли, зате львівська польська преса дуже сердилася, що у Львові здвигається новий монументальний будинок, робила докори магістратові, що дозволив на концесію, бо мовляв „Львів не є ачейже смітником, на якому можна би будуватися, кому тільки захочеться“.

І так завдяки розмахові „Рідної Школи“ станув у Львові прекрасний будинок, який вправді товариство вдержати не було в силі, але який тепер завдяки Есц. Митрополитові є українським сиротинцем і містить у собі дівочі школи. З надвишки, придбаної з продажі бурси, купили домівку для бурси при вул. Хшчнівської ч. 9. і парцелю 500 квадр. сяжнів при вул. Садівницькій. До того маєтку було би товариство ніколи не прийшло, якби було не взялось будувати бурсу при вул. Потоцького.

Так само, як зі згаданим послом до австрійського парляменту, повелося нераз товариство в „педагогічний спосіб“ з іншими особами. І звичайно з успіхом. Довідавшися раз, що в станиславівській українській гімназії висить у канцелярії дир. д-ра М. Сабата польський стінний календар після того, як наше товариство розіслало було з газетами тисячі свого стінного календаря, вислала „Рідна Школа“ на адресу директора рекомендовано два примірники календаря „Рідної Школи“. Чи директор зробив з тої посилки вжиток, не знаємо, але той факт зазначено було тоді й в „Ділі“. Так само „педагогічно“ поступало собі товариство з усіма тими особами, що в своїх письмах робили нераз діймаючі, а звичайно несправедливі докори Головній Управі Товариства. Ніяке письмо не лишилося без річевої відповіди, а зате майже ніколи не вдавалася Управа в прилюдну полеміку.

Завдяки свому розмахові і тактові зєднувало собі товариство тисячі нових членів і хоча сьогодні переживає тяжку фінансову крізу, то таки має надію на кращу майбутність, бо нарід **такому** товариству загинути не дасть.

Ще про один важний момент у житті товариства треба згадати, а саме про ґенезу приватних гімназій „Рідної Школи“. Почин засновувати приватні гімназії, вийшов не від товариства, а від поодиноких осіб, в Яворові від покійного Сидора Бриттана, а в Рогатині від о. Ваня і шамбеляна о. Ст. Городецького. А саме о. Ваньо, високо ідейна людина, що як безженний парох Заланова під Рогатином, удержував майже власним коштом гімназійний курс у себе, видвигнув був думку, заснувати у нас якнайбільшу кількість приватних гімназій для продукції людей з середньою освітою, щоби бодай вчасти спинити залив чужого елементу. І його енергічні заходи довели до складення Краєвого Шкільного Союзу, який узяв у свої руки ініціятиву заснування та ведення приватних гімназій. Ідея о. Ваня знайшла тоді легкий послух і голосний відгомін у нашій суспільности; на приватні гімназії поплили щедрі жертви, якими орудував виключно Кр. Шк. Союз. Протягом кількох літ повстало в Галичині 11 приватних гімназій і курсів, всі під фірмою „Українського Педагогічного Товариства“, що як статутове товариство могло перед владою бути концесіонарем і керманичем тих усіх приватних наукових заведень.

А коли Кр. Шк. Союз у часі світової війни не здужав відновитися, перейшла управа всіх приватних гімназій у руки „Рідної Школи“.

Яка доля зустріла під ювилейний рік дві наші найкращі приватні гімназії в Рогатині і Дрогобичі це загально відомо. З зачиненням тих обох гімназій позбавлено 640 учнів і учениць змогу побирати дальшу освіту, а кількість усієї нашої молоді у приватних гімназіях Р. Ш. зредуковано до числа 1061 дітей, коли ще чотири роки було їх 1902.

Остап Макарушка.

Часи зміняються.

Льондон. А. Т. Е. З Пешавару подають, що серед гірських племен Афганістану іде сильна пропаґанда в користь повороту здетронізованого короля Аманули, що тепер живе в Римі. Провідники гірських племен вложили теперішньому королеві Надір Ханові домагання зректися престолу в користь Аманули.

Ревізії й арештування.

БЕРЕЖАНЩИНА.

По 1. січня 1931 р. сиділо в бережанській тюрмі 93 вязнів. Серед них лютує тепер грипа й управа вязниці видала з цього приводу спеціяльні зарядження. Один з вязнів, молодий селянин Микола Вигідний з села Жовнівка пов. Бережани, покінчив недавно самогубством через повішення. Слідство в цій справі ведеться.

В останніх днях вийшли на волю з бережанської тюрми: Михайло Стельмах і Микола Лихолат з Бишок, Дмитро Мельник з Вибудова, Василь Кілин з Краснопущі, Василь Сенлецький, Петро Погорілий і Михайло Галаса з Кривого, Гринько Семеліт з Потока, бережанського повіту.

З підгаєцького повіту вийшли на волю: Степан Бакота, Гриць Іжак, Омелян Джорджик, Василь Щур, Олекса Гальковяч, Андрій Когут, Андрій Корпан, Іван Михайлюк, Дмитро Таньчак, Василь і Гілярій Ригайли, Ілько Залуцький, Михайло Вдовіцький і Антін Корпан.

Масові ревізії в Бережанщині не припинені. Після численних арештувань і ревізій у **Кривім** перенесено ту акцію до села **Саранчуки**, з звідти (по лат. Різдві) до села **Літятин**.

Китайці проти анґлійців.

Льондон. А. Т. Е. Китайські комуністичні війська в числі 800 осіб обстрілювали на ріці Янгтсе анґлійський корабель. Анґлійці відповіли вогнем і завдали комуністам поважні втрати.

Робітники проти комуністів.

Як подає А. Т. Е. в Івано-Вознесенську робітники улаштували віче проти нових розпоряджень радянської влади, потім кинулись на комуністів і побили комуніста Цимлякова до непритомности. В Ленінграді у фабриці ім. Маркса викрито серед робітників опозиційну організацію. Член тієї організації, робітник Пучков вислав до Сталіна лист, в якім пише, що пятилітка є новим способом використовування робітників, та що багато робітників невдоволені диктатурою Сталіна. Пучкова і його однодумців викинули з партії. У Москві робітники напали на комуністів і викрикуючи „Бий комуністів!“ Митрофанова, побили його до непритомности.

—o—

Повстання на Бірмі.

Льондон. А. Т. Е. Боротьба анґлійських військ із повстанцями на Бірмі триває далі. В окрузі Тараваддн повстанці ведуть далі воєнну акцію. Вчора повстанці напали на анґлійські відділи, які відбили наступ, вбиваючи 15 повстанців, а 200 осіб поранено.

БЕРЕСТЯ.

Дальші польські виступи.

День-у-день появляються у польській пресі ріжні нові голоси в справі Берестя, заяви, протести, полемічні статті і т. д., при чому у цьому хорі виступають щораз нові польські громадянські чинники та нові чільні діячі ріжних таборів. Очевидно ми можемо що-найбільше зареєструвати важніші факти, не подаючи повних текстів, бо це просто технічно річ виключена.

І так із голосів чільних польських публіцистів треба згадати широку статтю *Александра Свентоховського*, колишнього вожда польського позитивізму й пізнішого співробітника ендецької преси, який несподівано виступив на сторінках „Роботніка“, присвячуючи свої виводи Лібермановi, Багінському, Попельові й ін. берестейським вязням. Свентоховський з великою міркою цивільної відваги розбиває деякі леґенди польської шляхетчини з мин. віків та дошукується анальоґій берестейської траґедії в історії Польщі. З питомим собі темпераментом та надзвичайно гострим тоном виступив в обороні вязнів *Станислав Тугут*.

Після професорського світу прийшла черга на филю протестів із польського літературного світа. Спільної відозви польські письменники не видали тому, що не допустили до неї провідники польських письменницьких орґанізацій *Вацлав Серошевський* і *Каден-Бандровський*, — оба члени і звеличники санаційного табору. Що більше, Серошевський оголосив у польській пресі в Америці телеграму з обороною уряду в берестейській справі, а Каден-Бандровський пристрасно накинувся на відомого письменника з молодшої ґенерації *Слонімського*, який в отвертому листі вказав на нього, Кадена-Бандровського, як на одного з головних винуватців мовчанки письменників у берестейській дискусії. Ніде правди діти, виступи обох тих польських письменників мали дуже неприємний посмак автореклями й ліцитації взаємного вивищування своїх гром. вартостей та літературного таланту. Остаточно таки появилася відозва, підписана кільканадцяти письменниками на чолі з Яном Непомуценом Міллєром, Германом, Розтворовським, Струґом і ін.

Рішучий спільний протест оголосило кілька орґанізацій на чолі з Лігою Оборони Прав Людини і Громадянина та жіночою орґанізацією Мира і Свободи. Цей протест був сконфіскований.

Кількасот львівських польських і жидівських адвокатів звернулося з отвертим листом до чотирьох галицьких адвокатів, послів і сенаторів ББ. а саме: Богданіго, Левенгерпа, Мощинського і Зайдлера, щоби вони причинилися до вивисвітлення всієї правди та покарання усіх винуватців берестейських таємниць.

Берестейську аферу зактуалізувала також заява б. берестейського вязня і б. міністра Керніка, що він приймає посольський мандат. Щодо становища уряду, то польські опозиційні ґазети доносять, що міністер справедливости Міхайловський на найближчому засіданні правничої комісії сойму дасть відповідь на інтерпеляцію у берестейській справі. Ця відповідь є буцім то тепер предметом нарад уряду. У звязку з нею покликано до Варшави б. вязничного коменданта в Бересті полк. Костека-Берняцького; до марш. Пілсудського має поїхати окремий старшина з докладом про відгуки Берести. Урядуючий військовий віцеміністер ген. Конаржевський має нібито видати в найближчих днях заборону старшинам, делеґованим свого часу до берестейської вязниці, говорити з кимнебудь на тему Берестя.

Корфанти про українців.

Відгук перебування з українськими діячами у спільній вязниці в Бересті.

На сторінках катовицької „Польонії“ б. берестейський вязень і б. віцепремієр Войтіх Корфанти оголосив обширну статтю на українську тему. На жаль, майже ціла статти, передрукована львівською „Хвилею“, підлягла у Львові конфіскаті, тому можемо передрукувати лише вступний уступ, який цензура перепустила у „Хвилі“ (з 9. ц. м.):

Підчас мого побуту у Бересті Лит. я пережив між іншим кілька тижнів у товаристві інтеліґентного українця, який має велике значіння серед своїх, головно серед молодого покоління (редакція „Хвилі“ зазначує у цьому місці, що це б. пос. Паліїв — прим. Ред.). Той провідник українського руху, гордий зі своєї ролі національного мученика, бо кілька літ перевів у польських вязницях, не робив ніякої тайни з свого неґативного відношення до польської держави, але його щирість робила його радше симпатичним. Вражав мене його безмежний шовінізм, який засліплював його та не дозволяв йому реально і тверезо обмірковувати дійсних відносин. Накреслені ним образи долі українського народу під польським пануванням й відношення до нього польських чинників, мусіли викликувати в мене зрозумілу резерву та прокидати сумніви й недовіря. Шовінізм, як чисто чуттєвий чинник, має те до себе, що узагальнює, осуджує свого противника в чамбул, оцінює його як мога найбільш неґативно, відноситься до нього з погордою, а свій ідеал понад усе вивищує. Це не є спеціяльною питоменністю українського шовінізму, лише кожного шовінізму, як такого“.

Все дальше — як сказано — сконфісковано.

——o——

Берестя перед соймом.

З бюджетової комісії.

Дня 9. січня відбулися наради соймової бюджетової комісії над бюджетовим прелімінарем на 1931/32 рік. Бюджет реферував віцемарш. сойму пос. Полякевич. Був присутній міністр вн. справ Складковський та головний комендант поліц. Малішевський. Перший в дискусії промовляв пос. Чапінський (ППС). Він м. ін. сказав, що адміністрація повинна бути безсторонна, а тимчасом вона є іграшкою в руках одної політичної партії. Доказом того виборчі надужиття. Взагалі в адміністрації зявився новий тон терроризму. В берестейських подіях брали теж участь органи мін-ства вн. справ. Бесідник питається міністра вн. справ, з яких джерел вийшла його ініціятива арештувати т. зв. берестейських послів. Бо він був підписаний на приказі арештування. Коли пос. Лібермана катували якимсь залізним причандалом у лісі біля Седлець, був там м. і. комісар поліції. Чи п. міністрові відоме його назвище та чи почав слідство? Коли пос. Савіцький, увільнений судом у Білостоці, вийшов із тюрми, йому зараз наложили кайданки, його били страшно, грозили, що вивезуть його до Біловежської Пущі, а там скінчить, як здохлий кінь. Также було і з українським пос. Паліевом. Чи міністр зареагував на те? Справою пацифікації займуться безсумніву українські посли. Таж ця справа голосна в усьому світі. Бесідник бачив німецьку книжку з фотографіями катованих людей. В Польщі держалися збірної відповідальности, зовсім сх.-азійського принципу. Биття політ. і кримінальних вязнів мабуть буде системою в Польщі.

Пос. Римар (енд.) критикував подібно мін-ство вн. справ і зголосив низку внесень. Пос. д-ра Лібермана били, хоч був уже арештований і був під охороною поліції. Бесідник має протокулярний опис побиття вже після виборів, 15. XII. ред. Мехлінського. Цитує назвища тих поліцаїв. Краківська поліція побила богато журналістів.

Пос. **Матчак** (укр. рад.) більшу часть промови присвятив „пацифікації“ Сх. Галичини. Бесідник добачує в ній справжнє відношення уряду до українського народу. Масові пожежі, які спонукали уряд до пацифікації, були не лише в Сх. Галичині, а й в інших воєвідствах. Та урядові чинники всі ті пожежі приписали українським організаціям і зробили за них відповідальним українське населення. Тимчасом нема ніодного суд. присуду, що стверджував би, хто допустився тих проступків, тому коли їх закидують українцям, то це основане лише на здогадах. (Мін. Складковський: Я то вам стверджу, п. после!). Львівський воєвода на пресовій конференції признав, що лише половина тих випадків може йти на рахунок українських організацій. Протестуємо проти перекидання відповідальности за вчинки невідповідальних одиниць на весь нарід. Адміністрація вжила тих фактів як претексту для пацифікації. (Мін. Складковський: Це неправда, п. после.). Перевела пацифікацію навіть у таких селах, де не було ніяких випадків, при тому знущалися та били, на це можу подати фотографії. (Мін. Складковський: Знаю ті німецькі та більшовицькі брошурки.). Брали масові контрибуції, нищили майно, змушували людей підписувати петиції про розвязання українських организацій та кооператив. Знущалися над людьми, казали навіть селянам цілувати поліційні коні ззаду. Така поведінка нічим не оправдана і боронитимемося перед тим усім усіми леґальними засобами. Пацифікацію вели під знаком виборів і мала вплив на них. Про це Берестя українського народу годі спо-кійно говорити, тяжко теж перейти над тим до порядку. До уряду, в якім є мін. Складковський, відповідальний за вибори та пацифікацію, українці не можуть мати довіря і тому голосуватимуть проти бюджету.

Зміни в уряді?

В останніх днях варшавська опозиційна преса зареєструвала низку поголосок, які кружляють у Варшаві на тему проектованих змін в уряді. Мають буцімто уступити мін. шляхів Кін і мін. освіти Червінський, як „замало полковницькі“ люди. Можливо, що міністром освіти став би теперішній урядуючий заст. голови клюбу ББ пос. Єнджеєвіч, з професії учитель. Директор загального департаменту в мін. освіти д-р Губіцький переходить на емеритуру, а його місце займає д-р Перацький, брат віцепреміера. Кажуть теж, що мають бути зліквідовані деякі міністерства, як міністерство праці та земельних реформ, а зате креовані нові, а саме міністерство летунства і пропаганди. Санаційна преса заперечує цим вісткам, впевняючи, що єдиною нинішньою журбою уряду є економічні справи, якими буцімто уряд посвячує тепер весь свій час.

Арештування убивників Зі Знесіння?

В дні 8. січня органи держ. поліції придержали в Білостоці і доставили до Львова здогадних убивників родини Грубербів на Знесінні в дні 24. грудня м. р. Є ними: **Ян Ковальський**, літ 36, родом з Дубечна, пов. Володава (Сідлеччина) і **Ян Чикель**, літ 25, родом з Гродна. Оба вони працювали в гуті шкла на Знесінні, а в останніх часах були без заняття. Зі Львова виїхали вони, як запевняють, ще 23. грудня, себто напередодні убивства, і перебували кілька днів у Гостині в познанському воєвідстві, шукаючи там нібито праці в тамошній гуті шкла. Не найшовши там роботи, виїхали аж до Білостоку, де їх остаточно наслідком стежних листів придержала поліція. Звідки мали вони гроші на ті подорожі, не відомо. Львівський слідчий уряд веде тепер дальше енергійно слідство. Ні Ковальський, ні Чикель до закидуваного їм убивства не признаються. Але поліція переконана, що саме вони доконали того огидного убивства, бо оба вони є тими, яких від перших хвилин слідства пошукувано при помочі стежних листів і телеграм.

——o——

Нещасливі випадки.

З Копичинець повідомляють: Корвацького Івана, що піднаймав млин у Чорнокінцях Великих, вхопила трансмісія водного млина в хвилині закладання пасу, наслідком чого він згинув на місці. — На Катерину Лішка (Габрієлівка 25) напав у хвилині, коли верталя з банку до дому, якийсь бандит, що вирвав їй пушку Міської Каси Ощадности. На її крик бандит став утікати з пушкою, але бачучи погоню за собою, кинув пушку по дорозі і спасся бігством. За бандитом біг м. ін. і власник реальности Людвик Лехтай, якому наслідком сильного поденервування трісла жила в голові і він помер. — У Скнилові біля Львова учень школи механіків, маніпулюючи револьвером, пострілив небезпечно в груди кухаря тої школи Йосифа Ніжанковського.

Хроніка в кількох рядках.

— Італійська летунська ескадра під проводом ген. Бальбо, перелетіла Атлянтик і вичалила в м. Болама в Бразилії. 10 гидропляпів перелетіло, 2 втопилися, летунів врятовано. При старті до повороту, два гидропляни впали у воду, кількох летунів згинуло.

— Англійська летунка Емі Джонсон, яка розпочала лет з Льондону через Европу й Сибір до Владивостоку, була примушена перервати лет під Варшавою, в селі Амеліні. До Москви виїхала залізницею.

— Беля Фольдеш, б. угорський міністр і чільний економіст, оголосив статтю на тему ревізіоністичних течій в Европі, в якій заявляє, що не вважаючи на угорський сентимент до Польщі — в справі Поморя кермувати мусить Угорщиною „виключно інтерес“.

— У закордонній пресі появилися вістки про переговори між Польщею і Румунією в справі продовження військового союзу.

— У вуглевому басейні Поруря відбулися бурхливі демонстрації безробітних і страйкуючих. Є чимало ранених. Арештовано м. ін. одного комуністичного посла.

——o——

КРАДІЖ У „ЦЕНТРОСОЮЗІ“.

До поліції вплинуло донесення, що невідомі справники вкрали в „Цетросоюзі“ три скриньки мила по 42 кг. і ручну касетку з готівкою 80 зол.

НОВИНКИ

— **В справі карт „Рідної Школи", що звільняють від алькогольних напоїв.** Ті особи, що не встигли набути таких карт з нагоди Празника Різдва Христового, — можуть і повинні набути їх з нагоди Нового Року та Йордану. — Ті кружки „Рідної Школи" і особи, що перебрали карти „Рідної Школи" і не зужиткували їх, — зволять негайно звернути їх чисті до Головної Управи „Рідної Школи" у Львові, Ринок 10.

— **З трагедій перенесених учителів.** Дістаємо таке письмо: В „Ділі" з дня 10. грудня 1930. (ч. 274), в статті „Годі мовчати", з приводу перенесення українського вчительства була згадка про моє перенесення з Перегінська в Люблинщину. Хвальна Редакція без порозуміння зі мною, а на основі якихсь інформацій подала згадку в невірнім світлі. П. інсп. Ковалішин не робив мені жадних закидів і я не жадав від нього слідства. Прошу дуже в найближчому числі помістити, що 1) я не є автором ані інформатором згаданої дописки про Долинщину й вона появилась без мого відома; 2) п. інсп. Ковалішин не ставив мені закиду, про який була згадка в „Ділі" і я не домагався від нього слідства. Мене перенесено з Перегінська в Люблинщину, розлучено з жінкою-учителькою, дитиною і старенькою матерю та хорого на горло, серце і нерви позбавлено лікарської опіки, яку я мав постійно в Перегінську. — **Михайло Паньків,** учитель.

— **Смерть шведського поета.** На самий новий рік у Берліні помер визначний шведський поет і драматург Гіяльмар Берґман. Деякі його твори мали успіх на европейських сценах. Помер у 47-ім році життя від грипи, на яку занедужав підчас подорожі по Европі.

— **Смерть визначного лікаря.** Підчас різдвяних свят латинського обряду помер у Празі визначний лікар внутрішних недуг, професор університету д-р Силяба. Умираючи, просив Силяба, щоби замість видатків на вінки та похоронні паради, призначити гроші на медичні досліди внутрішних недуг. Покійний був добре відомий нашій українській еміграції не тільки як професор медицини, а як управитель відділу внутрішних недуг у лічниці, де лікувалось чимало українців-емігрантів, зломаних скитанням по чужині та злиднями.

— **З любовних трагедій.** На стації Ашерльслебен у Німеччині в переділі І. кляси залізничого воза найдено два трупи: молодого, може 20-літнього студента і 22-літної дівчини. Обидвоє мали прострілені голови, а біля них лежав револьвер. На столику найдено лист, у якому самовбивники написали перед смертю, що відходять із цього світа тому, що родичі не позволяють їм поженитись, а в розлуці жити не можуть. Хто цей студент і хто ця дівчина, невідомо, бо при них не найдено жадного документу, жадного свідоцтва, тільки кілька любовних листів.

— **Ми і цього не маємо.** На днях у Загребі вийшли усі важніші твори фільософа Канта у хорватському перекладі професора університету Поповича. Ми 40-міліонова нація не маємо досі ні одного важнішого твору цього великого фільософа у перекладі на нашу мову.

— **Корони знов у моді.** Мадярська преса повідомляє, що з днем 1. січня в Мадярщині судові присуди будуть оголошуватись не „в імя мадярської держави", як це було цілих 10 літ, але „в імя святої мадярської корони св. Степана".

— **Японське мистецтво в Берліні.** Дня 17. ц. м. у Берліні відкривається цікава вистава, а саме вистава творів сучасних японських малярів. Виставу влаштовує японська Академія Мистецтв на запрошення німецької Академії. На відкритті будуть представники японського консуляту та кількох японських малярів. На виставі можна бачити 150 образів.

АЛЬФЕЙ.

Дух і його одна матер'яльна форма.

(Міркування під Свят-Вечір.)

Ріжні є енергії: тепла, руху, електрики і т. д. і т. д. Є і енергія національно-творча. Пчола з нею родиться і вона каже їй жити роєм. Муравель з нею родиться і вона каже йому жити в муравлищі. Людина з нею родиться і тому людина це „зоон політікон", „гомо соціяліс".

У пчоли й у муравля це інстинкт, — у людини, це один з виявів *сили творчости духа.*

Живемо в такім світі, де дух лише тоді може творити, якщо зматеріялізується, „воплотиться".

Матерія, себто уклад атомово-дробиновий, лише тоді може стати творчою, якщо прийме в себе духа, одухотвориться.

Найсильніший, зматеріялізований творчий дух, це *людина.*

Найбільше одухотворена творча матерія це *гріш.*

Одно і друге — людина і гріш це *дві,* повні ріжних, дивних та цікавих проблем, *великі загадки.*

Великі загадки... але лише для тих, що думають, для тупоголовців, ні!

*

У Св. Письмі сказано: „Віра без діл мертва!". А латинський афоризм каже: „Вана сіне вірібус іра!" — Даремний, без сильних мязів твій гнів!

І нічо не варта та національно-творча енергія, яку називаємо „любов батьківщини", якщо не дамо їй нагоди перетворитись у діло, якщо вона у серці спопеліє.

І тому говориться про „вдовин гріш!".

Своїм горячим духовим змістом він стократно перевищає кожну вогнисту фразу, міліонь віткань, міліони проклонів

Один вдовин гріш!

Або... скільки-то разів до нині співали: „Душу й тіло ми положим...", „За народ життя дамо!...", і тут і там, і там... і що з тих горячих приречень?!.. Інфляція! А якби так за кожний раз і у весь той час кожне життя, кожне тіло, кожна душа зматеріялізувалася була, звальоризувалися в творчу вартість лише одного сотика, то... булиб бодай його варті... а так?!... Душа, хто зна за що вона полягла і хто її взяв, тіло зітліло, то й життя без сліду минулося!...

*

Краса царівни, чи сила лицаря-велитня лише в часі їх життя ділають як реальні сили, — позатим — це чистий звук-спомин, без значіння Але, закляті чародійною силою ворожбита, тривають віками, і з того вікового сну будяться у *свій час,* у повній своїй свіжості та блеску, силі й могучості.

Навіть у своїй власній державі — національно-творча енергія не все має нагоду та змогу в діло перелитися.

А деінде?!..

І пропадає марно одна за одною. І пропадає їх сотні тисячі лише в один час у ріжних місцях. І пропадає їх сотні тисяч в однім лише місці протягом літ, що йдуть і минають.

Є лише один спосіб, щоби ті в часі та в просторі розкинені мініятурні енергії збиралися, згущувалися в одну велику, могучу силу лицаря-велитня і, мов зачаровані ждали свого часу пробудження, а це: матеріялізація цих енергій в творчу матерію, в гріш, в акумуляторах народньої скарбниці.

— **Зріст шкільництва в ЧСР.** В цьому році в ЧСР. збільшилось число учнів народніх і середніх шкіл так, що міністерство шкільництва ввело іще 1256 нових шкільних кляс. Закарпатська Україна збільшила цього року школи на 294 нових кляс.

— **У країні роверів.** Як відомо, в Данії на 100 мешканців припадає аж 37 роверів. Їздять там роверами старі і молоді, хлопці і дівчата. В самій столиці Данії є 30.000 роверів, а в цілій Данії начислено на новий рік 134.000 роверів.

— **Забутий приятель Ніцшого.** В Берліні вийшов твір Теодора Лесінґа п. з. „Ідішер Зельбстгас", у якім автор доказує, що найбільшими антисемітами були самі жиди, які перейшли в табор христіян. Такими антисемітами були: Отто Вайнінґер, Требіш, Макс Гарден та приятель Ніцшого Павль Ре. Павль Ре приятелював із автором „Заратустри" вже як студент, зараз після вихрещення. Правдива їхня приязнь почалась 1874 року в Базелі. Автор доказує, що Павль Ре мав навіть великий вплив на розвиток світогляду Ніцшого, а саме що Ніцше засвоїв собі в нього психольоґічну методу дослідів релігії та етики. Павль Ре був вихрестом і ненавидів жидів цілим серцем та соромився свого жидівського походження. Він це постарався, що Ніцше познайомився із дочкою російського генерала Лу Сальоме та бажав, щоби Ніцше оженився з нею, хоч із цього для Ніцшого вийшло тільки розчарування. Це розчарування до Лу Сальоме стало причиною і конфлікту між Ніцшем і Павлом Ре, тому цей останній покинув приятеля і виїхав до Санкт-Моріц. В 1901 р. Павла Ре найдено в горах мертвого із розбитою головою. Досі невідомо, чи це був випадок, чи самовбивство. Павль Ре лишив кілька фільософічних творів та цікаві спомини. В цих споминах він уже відносився до Ніцшого неприхильно і писав: „Шопенгавер був шарлятаном, але писав як фільософ, а Ніцше був фільософом але писав як шарлятан". Листи, які долучує Теодор Лесінґ до свого твору, кидають цікаве світло на постать Ніцшого та вносять багато нового в його життя.

— **Трумна Константина Великого.** „Н. В. Журналь" подає із Константинополя, що один німецький вчений найшов гробовець і трумну Константина Великого. Ця трумна це саркофаг із єгипетського каменя, такого, як в стінах храму Ірени в Константинополі. Покищо нема ближчих відомостей про цю цікаву знахідку.

— **Найбагатша жінка в світі.** Англійська графиня фон Ґренард дістала від свого батька спадок в сумі 2.439.374 фунтів штерлінгів і забажала знати, чи вона найбагатша жінка, чи може є ще якась дочка Еви багатша від неї. Пані фон Ґренард оголосила в пресі анкету і на її превеликий жаль виявилось, що в далекій, чарівній Японії живе собі молоденька японочка Жіона Сускукі, яка хоч має 18 літ, то є власницею цілої торговельної фльоти, плянтацій цукрових буряків і чаю, власницею фабрик заліза, а в своїй кишені має ця японочка також маленьку готівочку, а саме, — 30 міліонів фунтів штерлінгів. (Один фунт = 4.50 долярів)

Дописи.

ЗБОРІВЩИНА. (Освітне життя). Припинене в осінніх місяцях освітне життя розпочало в грудні свою відновy. Читальні, яких не закрила влада, відчинилися для освітнього життя. Філія „Просвіти" в Зборові святкувала урочисто „День Просвіти" 8-ого грудня м. р. По богослуженню в церкві відбулася академія в салі „Рідної Школи". У святі взяли участь до три сотки міщан і селян з сусідніх сіл. Вступне слово виголосив п. Рій. Інші точки (вязанку українських народніх пісень) виконав місцевий хор і сокільська орхестра зовсім вдоволяючо; це цінні овочі дволітньої праці дирігента й урядовця філії п. Конопи. Дохід вислано на фонд „Учітеся". Рівнобіжно відновилося й кооперативне життя за покликом Союзу П. К. Відомі події не тільки не прибили у нас творчого духа, але навпаки — навчили, що виключно в нас самих треба шукати спасення. **А.**

РАВА РУСЬКА. (Документ часу). На днях одержали ми таке письмо, якого зміст передаємо дослівно: Starostwo powiatowe w Rawie Ruskiej. L. 792 2/30. — Rawa Ruska, 18. listopada 1930. Do Zarządu Stow. Czytelnia „Proświty" w Seńkowicach. — do rąk Hrynia Koryckiego. Zgodnie z wnioskiem Starostwa, Urząd Wojewódzki we Lwowie z dnia 14. listopada 1930 L: BP. 145 proś/11. rozwiązał na mocy §. 25 ustawy o stowarzyszeniach z dnia 15. listopada 1867 Dz. p. p. № 134 po myśli § . 24. powołanej ustawy stowarzyszenie pod nazwą Czytelnia „Proświty" z siedzibą w Seńkowicach, ponieważ stowarzyszenie to nie odpowiada warunkom swego prawnego istnienia. W szczególności — jak dochodzenia ustaliły — do rzeczonego stowarzyszenia, opartego na statucie zatwierdzonym reskryptem Urzędu Wojewódzkiego z dnia 28. maja 1928 L: BP. 4308/1928 — niezwłocznie po jego ukonstytuowaniu się wpisała się na członków wyłącznie młodzież obojga płci, której częste zgromadzenie się w lokalu „Czytelni" doprowadziły do tego, że 10 dziewcząt stanu wolnego z Seńkowic zostało matkami nieprawego łoża. Z tego powodu wśród mieszkańców gminy powstała wielka nienawiść do tej „Czytelni", jako siedliska rozpusty i zepsucia moralnego, przyczem rodzice zabronili swym dzieciom brania udziału w jakijkolwiek działalności „Czytelni". Z powyższych przyczyn stowarzyszenie, nie mając poparcia w miejscowej ludności— zaniechało w roku 1929 swojej działalności, którą jednak bezwzględnie podtrzymywać względnie wznowić postanowił zarząd terrorem, szerzonym wśród mieszkańców gminy, celem skłonienia ich do wstępowania do stowarzyszenia. Pierwszym aktem tego terroru było podpalenie zabudowań jednego z członków zarządu, drugim zaś dnia 8. listopada 1929 zamordowano Jurka Zadorożnego, sekretarza „Czytelni", którzy obaj, jako lojalni i spokojni obywatele, posiadający znaczny wpływ na ludność — usunęli się sami z zarządu, aby temsamem niedopuszczać do demoralizacji młodzieży. Sprawcami dokonanego morderstwa i podpalenia byli członkowie „Czytelni" Paweł i Michał Hnidec, obaj zasądzeni przez Sąd okręgowy karny we Lwowie. Nadto ustalono, że rzeczone stowarzyszenie mimo swego $2\frac{1}{2}$ rocznego istnienia nie rozwinęło żadnej działalności kulturalno-oswiatowej, nie posiadało biblioteki — natomiast założone przez szowinistów politycznych, siało niezgodę pomiędzy ludnością, bez względu na narodowość. Powyższe ustalone okoliczności stwierdzają dowodnie, że rzeczone stowarzyszenie, założone pod firmą kulturalno-oświatową, było w rzeczywistości siedliskiem rozpusty i zepsucia moralnego, zaś wskutek działalności terrorystycznej, szerzonej wśród mieszkańców gminy oraz siania nienawiści do państwowości polskiej, oraz lojalnej ludności — stało się zagrażającem dla bezpieczeństwa publicznego oraz pokojowego współżycia ludności, a w następstwie tegoż przestało odpowiadać warunkom swego prawnego istnienia. Od tego orzeczenia wolno wnieść odwołanie do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które należy podać do Urzędu Wojewódzkiego w ciągu 14 dni, licząc od dnia następnego po dniu doręczenia z tem, że ewent. odwołaniu nie przyznaje się mocy wstrzymującej. O powyższem zawiadamiam zarząd rzeczonego stowarzyszenia. Starosta powiatowy: Skarzyński wr. — Проти цього рішення члени читальні в Синьковичах внесли до Міністерства відклик, в якому категорично заперечили всі подані мотиви розвязання їх читальні, як незгідні з фактичним станом. Тепер ждуть нетерпеливо на полагоду свого дуже добре умотивованого відклику. — **Громадянин.**

—o—

Нові книжки й журнали.

КНИЖКИ.

Ол. Бабій: ПЕРШІ СТЕЖІ. Повість із часів світової війни. Сторінок 338. Видання „Червоної Калини". Львів, 1930.

Володимир Васильківський: ЛОВИ, поема, стор. 24.

ЖУРНАЛИ.

НОВІ ШЛЯХИ. Том десятий, за січень, лютий, березень 1931.

КООПЕРАТИВНЕ МОЛОЧАРСТВО, ілюстрований місячник „Маслосоюза". Різдвяне число. Львів, 1. січня 1931. Ч. 1. Рік VI.

ЖІНОЧА ДОЛЯ, тижневик для жіноцтва. Коломия, 4—11. січня 1931. Ч. 1—2.

СВІТ ДИТИНИ, ілюстрований журнал для дітей, за січень 1931. Ч. 1. Львів.

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:

Субота, 10. січня, год. 7.30 веч. „Фальштаф", комічна опера Вердія. Премієра.

Неділя, 11. січня, год. 3.30 попол. „Кармен" (Зниж. ціни). Год. 7.30 веч. „Ніч у Сан Себастіяні".

Понеділок, 12. січня, год. 7.30 „Фальштаф".

Театр Ріжнородностей (в Нар. Домі):

Субота, 10. січня, год. 7.30 веч. „Хоробрий вояк Швейк".

Неділя, 11. січня, год. 3.30 попол. „Нова подружа умова". Год. 7.30 веч. „Хоробрий вояк Швейк".

Понеділок, 12. січня, год. 7.30 веч. „Нова подружа умова".

Малий Міський Театр:

Субота, 10. січня, год. 7.30 веч. „Вічне перо" Фодора.

Неділя, 11. січня, год. 3.30 попол. „Перфуми моєї жінки". (Ціни зниж.). Год. 7.30 веч. „Екзотична кузинка".

Понеділок, 12. січня, год. 7.30 веч. „Легкодушна сестра", комедія Пежинського. (Премієра).

Кіна.

АПОЛЬО: Чуда в Масабельських Горах. Чуда в Люрд.

ЛЕВ: Звукова фільма: „Іванко Музика" (на осн. Фердинанда Гетая).

МАРУСЕНЬКА: Звукова фільма: „Неаполь співаюче місто" (Кепура, Бриг Гельм).

ОАЗА: Звукова фільма: „Корабель комедіянтів".

ПАЛЯС: Звукова фільма: „Смолоскип".

ПАН: „Сильна людина".

ПАСАЖ: „Таємний ідеаль". Звуковий додаток.

ПРОМІНЬ: „За гріхи батьків".

ФАТАМОРГАНА: „Голгофта чесної жінки" (Можухін).

ХИМЕРА: Королева джесбенду.

СТИЛЕВЕ: З димом пожеж. (Джен Мурат).

УТІХА: „Залізна маска" (Фербенкс).

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

На „Рідну Школу" зложили (в зол.): замість квітів на домовину Дорогої Мами і Бабуні Олени Січинської — Климентина Авдиковичева і Теофан Глинський з дітьми — 100; замість святочних побажань: проф. Петро Коструба, Львів — 2, Лев Шепарович, Львів — 20, пп. Янчурі, Львів — 10. — Вп. Жертводавцям складає щиру подяку — Головна Управа.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

За оголошення редакція не відповідає

ОГОЛОШЕННЯ

За оголошення редакція не відповідає

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". 3 друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів. Ринок ч. 10.